

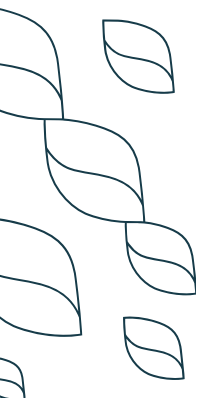
Lapsiasiavaltuutetun pyöreän pöydän keskustelu lastensuojelun laitoshoidon tulevaisuudesta

Aika: 26.10.2020 klo 12.30-16

Paikka: Teams-kokous

Osallistujat:

1. Osallisuuden Aika ry
Vilma Vähämaa, asiantuntija/toiminnanjohtajan sijainen
Elizabeth Wolff, kokemusasiantuntija
2. Lastensuojelun Keskusliitto
Anna Tiili, erityisasiantuntija
3. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
Tarja Heino, tutkimusprofessori
Jaana Tervo, erityisasiantuntija
Pia Eriksson, erikoistutkija
4. Helsingin kaupunki
Saila Nummikoski, lastensuojelun johtaja
5. Tampereen kaupunki
Johanna Loukaskorpi, apulaispormestari
6. Satakunnan lastensuojelun kehittämissyksikkö
Marketta Raivio, johtava sosiaalityöntekijä
7. Suomen Kuntaliitto
Aila Puustinen-Korhonen, erityisasiantuntija
8. Sosiaalitoimen Sosiaalityöntekijät ry
Outi Viitaharju
9. Ankkurin lastensuojelupalvelut
Janne Veikkolainen, toiminnanjohtaja
Emma Siekkinen, ohjaaja
10. Familiar Oy
Henri Peltomaa, vastaava ohjaaja
Marko Nikkanen, laatujohtaja
11. Humana Oy
Topi Tarkki, vt. yksikönjohtaja
Jarkko Virta, ohjaaja

12. Luja ry
Kari-Pekka Tuhkala, varapj. ja sihteeri
13. Nuorten Ystävät
Mikko Oranen, kehitysjohtaja
Niina Polojärvi, ohjaaja
14. Valtion koulukodit
Kaisa Lepola, johtaja
Anna-Maija Kujala, Vuorelan koulukodin johtaja
Essi Virranniemi, ohjaaja ja tiiminvetäjä
15. Etelä-Suomen Aluehallintovirasto
Sari Husa, sosiaalihuollon johtava ylitarkastaja
16. Valvira
Markus Henriksson, ylijohaja
Eine Heikkinen, ryhmäpäällikkö
Minna Malviniemi, ylitarkastaja
Marita Raassina, ylitarkastaja
17. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
Maija Sakslin, apulaisoikeusasiamies
18. Oikeuskanslerinvirasto
Irma Tolmunen, vanhempi oikeuskanslerinsihteeri
19. Sosiaali- ja terveysministeriö
Susanna Hoikkala, neuvotteleva virkamies
20. Lapsistrategian valmistelutyöryhmä
Johanna Laisaari, pääsihteeri
21. Sauro Seppo, sosiaalineuvos
22. Olli-Pekka Paananen, vertaisarvioija, Sankarit -kehittäjäryhmä
23. Ansa Leinonen, valvontakoordinaattori, Jyväskylän kaupunki
24. Paula Mäkiharju-Brander, ylitarkastaja, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto

Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen avasi tilaisuuden klo 12.30 ja toivotti osallistujat tervetulleeksi. Lapsiasiavaltuutetun pyöreän pöydän keskustelujen tarkoituksena on lisätä tietoa, vaihtaa mielipiteitä ja hyviä käytäntöjä sekä löytää ratkaisuja ongelmiin. Tämän tilaisuuden tavoitteena oli muutos- ja ratkaisuoitoitunut keskustelu, jossa tarkennetaan tilannekuvaa ja tunnistetaan tekijöitä, jotka voivat johtaa rakenteiden, käytäntöjen ja toimintakulttuurin kestäviin muutoksiin lastensuojelun laitoshoidossa. Päivän teemaan johdattelivat kolme alustusta.

Alustukset:

Ensimmäisessä alustuksessa tutkimusprofessori Tarja Heino Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta toi tutkimuksen pohjalta havaintoja sijaishuollon kehittämiseen.¹

Uusimmassa kouluterveyskyselyssä keskeistä ovat huolestuttavat tulokset sijaishuollossa olevien lasten ja nuorten heikommasta fyysisestä ja psyykkisestä hyvinvoinnista ikätovereihinsa verrattuna. Kouluterveyskyselystä nousee esiin, että sijaishuollossa olevilla lapsilla on ikätovereitaan enemmän kuulon, näön ja kävelemisen ongelmia. Peilattaessa kouluterveyskyselyn tuloksia lastensuojelulaitoksille tehtyyn kyselyyn selviää, että laitoksista 13% ilmoitti erikoistuneensa kehitysvammaisuuden kysymyksiin ja 3 % muuhun vammaisuuteen liittyviin kysymyksiin. Kouluterveyskyselyssä ilmenee myös, että sijaishuollossa olevilla lapsilla on ikätovereitaan useammin lääkärin toteama pitkäaikainen sairaus tai terveysongelma. He myös kokevat terveystilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi ja noin 58 %:lla lapsista on lääkitys. Lastensuojelulaitoksille tehdyssä kyselyssä laitokset ilmoittavat, että 28 % laitoksista saa yleensä aina käyttöönsä lapsen terveystarkastustiedot ja 39 % ilmoitti tuskin koskaan saavansa lapsen terveystietoja käyttöönsä sijoituksen alkuvaiheessa. Sijoitetut lapset kokevat myös ikätovereitaan enemmän ahdistuneisuutta. Lastensuojelulaitoksille tehdyssä kyselyssä laitoksista 48 % ilmoitti erikoistuneensa lasten- tai nuorisopsykiatriseen hoitoon. Sijoitetuissa lapsissa on ikätovereitaan enemmän

¹ Tuoreita tutkimuksia ovat mm.:

Riikka Ikonen, Pia Eriksson, Tarja Heino (2020) Sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointi ja palvelukokemukset. Kouluterveyskyselyn tuloksia. THL Työpäpaperi 35/2020

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-570-4>

Tarja Heino (toim.) Mikä auttaa? Tutkimuserustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa.

Käynnissä olevia tutkimushankkeita ja tulossa olevia tutkimuksia ovat mm.:

THL raporteja (tulossa) Itlan työtilaus: Vaativa- ja erityisen vaativahoitoisten teini-ikässä sijoitettujen lasten vaikuttavat työmenetelmät Suomessa ja kansainvälisesti

Selvitys 24/7 lastensuojelun palveluntuottajista ja toimintayksiköistä:

<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kansallinen-tietopohja-lastensuojelulain-nojalla-ymparivuorokautista-hoitoa-lapsille-nuorille-ja-perheille-antavista-yksikoista-lasteri-/selvitys-lastensuojelun-palveluntuottajista-ja-toimintayksikoista>

Kysy ja kuuntele -hanke: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kysy-ja-kuuntele-sijoitettujen-lasten-hyvinvointi-ja-systemaattinen-kuuleminen>

ulkomaalaistaustaisia lapsia. Vastaavasti lastensuojelulaitosten kyselyssä laitoksista 14 % ilmoitti erikoistuneensa pakolaisuuden ja monikulttuurisuuden kysymyksiin.

Edellisten lisäksi kouluterveyskyselystä selviää, että sijaishuollossa asuvat nuoret kokivat ikätovereitaan enemmän yksinäisyyttä. Heillä oli myös enemmän vaikeuksia oppimistaidoissa. Sijaishuollossa asuvat olivat kokeilleet kovia huumeita tai juoneet itsensä humalaan ikätovereitaan useammin. Väkivaltakokemukset, ml. seksuaalisen väkivallan kokemukset olivat huomattavan yleisiä sijoitetuilla nuorilla.

Noin 30 % lastensuojelulaitoksissa asuvista nuorista oli tyytyväinen asumiseensa nykyisessä sijoituspaikassaan. Noin puolet nuorista koki, että heillä on mahdollisuus vaikuttaa arkeensa ja että heitä kohdellaan reilusti.

Lastensuojelulaitoksissa tehtäviin rajoitustoimenpiteisiin liittyen noin puolet lapsista oli kokenut liikkumisvapauden rajoituksen, kolmannes kiinnipitämisen ja 40% yhteydenpidon rajoituksen. Vastaavasti lastensuojelulaitoksille tehdyssä kyselyssä 84 % laitoksista ilmoitti käyttäneensä rajoitustoimenpiteitä ja 16 % ei. Luvattomiin rangaistuskeinoihin liittyen lähes puolet lapsista ilmoitti kokeneensa rangaistuksen, jonka syistä ei tiennyt tai joukkorangaistuksen. Viidennes nuorista oli kokenut ruoalla rankaisemisen.

Sijaishuollossa olevien nuorten kanssa työskentelystä Heino toteaa, että yhtä vaikuttavaa menetelmää ei ole eivätkä kaikki menetelmät sovi kaikille. Nuorten tilanteet ovat yksilöllisiä ja siksi hoidon tulee olla yksilötasolla kokonaisvaltaista ja yhteisö- ja organisaatiotasolla systeemistä. Tarvitaan aikaa, tilaa ja tilanteita, joissa hoitava suhde ja luottamus hoitoon voi kehittyä. Motivaatio ja sitoutuminen hoitoon lisää vaikuttavuutta (tavoitteiden saavuttamista) ja tähän tulisi pystyä kiinnittämään erityistä huomiota. Hoidon vaikuttavuuden kannalta merkittäviksi asioiksi tutkimuksessa nousevat myös osaava ja hyvinvoiva henkilöstö sekä hyvä yhteisö ja ilmapiiri.

Heinon mielestä osana lapsistrategiaa tarvitaan erillinen nuorten sijaishuollon toimintaohjelma sekä konkreettiset toimet, joilla turvataan riittävä määrä hoitajia, vahvistetaan henkilökunnan osaamista, tuetaan hoitoyhteisöä, varmistetaan nuoren oikeusturvan toteutuminen ja se, että jokaisella on vähintään yksi merkityksellinen ja toimiva aikuissuhde. Näin mahdollistetaan dialogiset käytännöt ja tilat.

Toisessa alustuksessa ylitarkastaja Paula Mäkiharju-Brander Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastolta, valvontakoordinaattori Ansa Leinonen Jyväskylän kaupungilta ja vertaisarvioija Olli-Pekka Paananen Sankarit -kehittäjäryhmästä esittelivät kunnan ja aluevalvontaviraston yhteistä työmallia, jonka yhteydessä lasten ja nuorten ääni tulee kuuluviin vertaisarvioinnin avulla.

Sijaishuollon palvelujen kokonaisuus Keski-Suomessa koostuu Jyväskylän kaupungin viidestä omasta yksiköstä ja 14+ 5 yksityisestä laitoksesta. Muualla maakunnassa on 7+1 yksityistä laitosta ja uusia lupahakemuksia on vireillä. Jyväskylässä on ammatillisia perhekoteja 6 ja muualla maakunnassa 10. Kuntien lastensuojelutyön lisäksi toimii maakunnallinen Keski-Suomen sijaishuoltoyksikkö.

Aluehallintovirastin ylitarkastajan työ on laillisuusvalvontaa (lastensuojelulain mukaiset määräajat, sosiaalityön resurssit, ammatillinen osaaminen) pitäen sisällään ennakollisen ja reaktiivisen valvonnan sekä omavalvonnan vahvistamisen. Kaupungin valvontakoordinaattorin työ on aluehallintoviraston ylitarkastajan tavoin ennakoivaa, suunnitelmallista ja reaktiivista. Työ pitää sisällä tiedonkeruuta lastensuojelupalvelujen asiakasyhteistyöstä, suoria palautteita valvontayksikköön sekä tiedonvastaanottamista ja -keruuta muiden palvelujen kautta. Jyväskylässä aluehallintoviraston ylitarkastaja ja kaupungin valvontakoordinaattori tekevät valvontatyötä konkreettisesti ja arkisesti yhdessä. Yhteistyö on viikoittaista ja se pitää sisällään yhteistä konkreettista valvontatyötä kuten yhteisiä valvontakäyntejä sekä ammatillista pohdintaa. Myös yhteys kansallisen valvontayön linjauksiin on tärkeää.

Lasten ja nuorten ääni on valvontatyössä saatu kuuluviin vertaisarvioinnin avulla. Vertaisarviointi on erityinen asiakaspalautemalli nuorisokotityössä. Malli sai alkunsa siitä, että valvontatyössä oli tarve vahvistaa asiakasnuorten osallisuutta ja kuulla ajantasaisesti palautetta nuorisokotien toiminnasta. Taustalla on Aspa-säätiön vertaisarviointimalli. Jyvässeudulla mallia ovat kehittäneet Jyväskylän kaupunki, Sankarien kehittäjäryhmä sekä Pesäpuu yhdessä vuodesta 2017 alkaen. Jyväskylässä on tehty vertaisarviointeja yhteensä 10 kpl tammikuusta 2018 alkaen. Vertaisarvioinnissa tehtävään valmentautuneet vertaiset eli sijaishuollossa asuneet haastattelevat vapaaehtoiset asiakasnuoret parityönä ja vastauksista kootaan kollektiivinen kooste. Yksikkö saa tärkeää palautetta toiminnan kehittämiseksi ja arvioinnin tulos otetaan huomioon yksikkökohtaisessa tarkastustyössä.

Kolmannessa alustuksessa neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala sosiaali- ja terveysministeriöstä esitteli lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän pääasiallisia ehdotuksia. Esitys on lähdössä piakkoin lausuntokierrokselle ja löytyy verkko-osoitteesta:

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162414/STM_2020_28_rap.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hoikkala kertoo, että asetetun työryhmän tavoitteina oli arvioida sijaishuollon sekä erityisen huolenpidon sisältöä, tarkoitusta ja tarvetta erityisen vaativaa tukea tarvitsevien lasten hoidossa ja huolenpidossa sekä itsenäistymisen tukemisessa; arvioida sijaishuollon antamaa tukea lapsen perusopetuksen ja toisen asteen tutkinnon suorittamisen varmistamisessa; arvioida valtion ja yksityisten ylläpitämien koulukotien palveluja ja niiden roolia erityisen vaativaa tukea tarvitsevien lasten hoidossa, huolenpidossa ja opetuksessa; arvioida lastensuojelulain rajoitustoimenpiteiden suhdetta perustuslain 124 §:n mukaiseen julkisen vallan ja merkittävän julkisen vallan käyttöön sekä arvioida kehitteillä olevan osaamis- ja tukikeskusrakenteen roolia sijaishuollon laadun ja osaamisen turvaamisessa.

Hoikkala nosti esiin seuraavia haasteita vaativan sijaishuollon nykytilanteessa: nykyiset sijaishuoltoratkaisut eivät ole riittäviä kaikkien lasten ja nuorten tarpeisiin, psykiatrisen osastohoidon ja pitkäaikaisen kuntouttavan psykiatrisen hoidon palvelut ovat vähentyneet ja osastohoidot muuttuneet lyhyiksi kriisijaksoiksi, päihteitä käyttävien lasten tarpeisiin ei pystytä riittävästi vastaamaan nykyisin palvelurakentein ja -käytännöin, EHO-jaksot korvaavat joissakin tilanteissa muita puuttuvia tai riittämättömiä palveluita, lastensuojelun ja vammaispalvelujen yhdyspinnalla olevat lapset ovat usein väliinputoajia sekä sen, että rajoitustoimenpiteitä käytetty ilman lain edellytysten täyttymistä sekä rankaisuna tai varmuuden vuoksi. Lisäksi puolet sijaishuollossa olleista jää pelkän perusasteen tutkinnon varaan.

Työryhmän pääasialliset ehdotukset olivat seuraavat:

1. Säädetään lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoituksesta 35 lasta/sosiaalityöntekijä
2. Tarkennetaan avohuollon palveluja ja säädetään uusi tehostettu avohuollon tukitoimi, jotta lasten sijoituksen tarpeen syntymistä voidaan vähentää

3. Sijaishuoltopaikan valintaa koskevaa sääntelyä täsmennetään ja sijaishuollon kuntouttavaa sisältöä vahvistetaan
4. Vahvistetaan sijaishuoltoon sijoitetun lapsen oikeutta sosiaali- ja terveydenhuollon perus- ja erityispalveluihin
5. Määritellään vaativa sijaishuolto sote -palvelujen toiminnallisesti integroituna laitospalveluna
6. Selkeytetään erityisen huolenpidon jakson hoidollista ja kuntouttavaa sisältöä
7. Erityisen huolenpidon jakso kerralla 90 vuorokaudeksi ja sitä voitaisiin jatkaa erityisistä syistä 90 vuorokautta
8. Erityisen huolenpidon jakson järjestäminen keskitetään valtion lastensuojeluyksiköihin, yksityisiin koulukoteihin sekä kunnan ja maakunnan omistamiin lastensuojelulaitoksiin
9. Lastensuojelulaitoksen henkilökunnan ammatillisia osaamisvaatimuksia tarkennetaan ja määritellään henkilöstöressurit erityisen huolenpidon asumisyksiköihin
10. Rajoitustoimenpiteissä huomioidaan perustuslain 124 §:n mukainen julkisen vallan ja merkittävän julkisen vallan käyttö
11. Säädetään rajoitustoimenpiteistä, joilla suojellaan päihteitä käyttävän lapsen henkeä, terveyttä ja kehitystä
12. Täsmennetään lastensuojelun jälkihuollon sisältöä
13. Säädetään uusi laki valtion lastensuojelulaitoksista, ja täsmennetään valtion lastensuojeluyksiköiden tehtäviä vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroituna palveluna

Osallistujien puheenvuorot ja keskustelu

Osallistujilta oli pyydetty kolmen minuutin mittaiset puheenvuorot instituutio- ja organisaatiokohtaisesti. Puheenvuoroissa he nimesivät mielestään keskeiset ratkaisua vaille olevat laitoshoidon ongelmat sekä toimenpiteet niiden ratkaisemiseksi. Osallistujat oli

jaettu viiteen ryhmään: näkijöihin ja kokijoihin, tilaajiin, tuottajiin, valvojiin sekä normittajiin. Puheenvuorojen jälkeen käytiin vapaata keskustelua aiheesta. Alustuksissa, puheenvuoroissa ja keskusteluissa nousivat esille seuraavat teemat:

Palvelujärjestelmä ja resurssit

Lastensuojelun sijaishuolto rakentuu ihmisistä. Resursseihin ja palvelujärjestelmään liittyvinä haasteina keskustelijat tunnistivat henkilöstöresurssien puutteen niin saatavuuden, muodollisen pätevyyden kuin soveltuvuuden osalta. Henkilöstöresurssit niin lastensuojelun laitoshoidossa kuin sijoittavien kuntien lastensuojelun sosiaalityössä ovat riittämättömät ja henkilöstössä on vaihtuvuutta.

Taloudelliset resurssit menevät ajoittain lapsen yksilöllisen tarpeiden edelle ja sijaishuoltopaikka joudutaan valitsemaan kunnan puitesopimuksen tai kilpailutuksen perusteella.

Henkilöstön pysyvyyden lisäksi haasteena on lapsen sijaishuoltopaikan pysyvyys. Oikeanlaisen ja lasten tarpeita vastaavan tuen puuttuessa lapsi voi kokea useita katkenneita sijoituksia ja muuttaa sijaishuoltopaikasta toiseen. Kaikkeen vaativammissa tilanteissa olevien nuorten kohdalla voidaan käyttää palvelujärjestelmäämme kuuluvia vaativan hoidon palveluja eli ns. EHO:a (erityisen huolenpidon osasto sosiaalihuollossa) ja EVA:a (erityisen vaikeahoitoisten alaikäisten psykiatrinen tutkimus- ja hoitoyksikkö). Näihin yksiköihin on jonoa. Nuori ei välttämättä palaa EHO:n tai EVA:n jälkeen samaan laitoshoidon yksikköön, josta lähti, koska kunnat eivät pidä aiempaa sijoituspaikkaa odottamassa.

Palvelujärjestelmässä on puutteita erityisesti aggressiivisesti käyttäytyvien ja päihteitä käyttävien nuorten tukemisessa sekä päihde- ja mielenterveyspalvelujen saatavuudessa. Lastensuojelu paikkaa usein nuorisopsykiatrisen hoidon saatavuuden puutteita.

Ratkaisuiksi keskustelijat ehdottivat, että asiakasmitoitukset ja riittävät henkilöstöresurssit tulee saada kuntoon. Palveluja on vahvistettava ja hoitokäytännöt saatava toimiviksi. Jokaisella lapsella tulee olla oikeus oikeansisältöisiin, oikea-aikaisiin ja riittäviin palveluihin. Palvelut tulisi rakentaa ylisektorisesti ja moniammatillisesti. Palvelujen tulisi jalkautua lasten ja nuorten hoidon tueksi laitoksiin. Lisäksi erityisesti psykiatrisen osastohoidon saatavuutta tulee parantaa. Kaiken kaikkiaan painopistettä pitäisi siirtää enemmän siihen, miten ehkäistä tilanteiden kärjistymistä eli vahvistaa ehkäiseviä palveluja.

Valvonta ja lasten sekä nuorten oikeusturvan toteutuminen

Laitoshoidon haasteellisen tilanteen vuoksi valvontaviranomaisten resursseja menee paljon reaktiiviseen valvontaan. Valvontakäytännöt vaihtelevat sekä kunnittain että kansallisesti.

Ratkaisuna tuotiin esiin, että ohjausta ja ennakollista valvontaa tulee lisätä ja valvonnasta vastaavien tahojen henkilöstöresursseja tulee pysyvästi vahvistaa. Valvontakäytäntöjä tulee yhtenäistää. Omavalvonta tulee saada toimivaksi ja viranomaisvalvonta yhtenäiseksi. Lasten ja nuorten tietoisuutta omista oikeuksista tulee vahvistaa konkreettisesti lasten arjessa ja lapsiystävällisellä tavalla. Erilaisia palautejärjestelmiä tulee luoda, jossa lasten ja nuorten on mahdollista antaa palautetta myös nimettöminä. Lapsia ja nuoria tulee kuulla valvontakäynneillä ja ottaa heidät mukaan suunnittelemaan esimerkiksi omavalvonnan elementtejä.

Osaaminen ja koulutus

Keskustelussa nousi esiin kysymys siitä, olemmeko tunnistaneeet ja tunnustaneet sijaishuollon vaativuuden? Sijaishuollon työntekijöiltä vaaditaan tällä hetkellä monenlaista osaamista liittyen mm. päihteisiin, mielenterveyteen, neuropsykiatrisiin haasteisiin ja traumoihin. Lisäksi työntekijöiden on tunnettava ja osattava soveltaa alan lainsäädäntöä.

Ratkaisuksi osaamisen ja koulutuksen haasteisiin ehdotettiin mm. kansallisten sijaishuollon koulutusstandardien ja -moduulien luomista. Tämän tulisi sisältää niin perus- kuin täydennyskoulutuksen sekä mahdollisuuden erikoistua sijaishuoltoon jo peruskoulutuksen aikana. Koulutus lapsen oikeuksista todettiin tärkeäksi niin sijaishuollossa kuin ylipäänsä lasten kanssa työskenteleville. Myös lakimiehen tukea juridisesti haastavissa tilanteissa työpaikoilla ehdotettiin.

Rajoitustoimenpiteet

Rajoitustoimenpiteiden soveltaminen vaatii paitsi tarkkaa lain soveltamista, myös asianmukaista dokumentointia ja päätöksentekoprosessia. Osa keskustelijoista koki, että nykyinen lainsäädäntö ei anna riittävästi toimivaltaa vaativissa tilanteissa. Osa taas koki, että lainsäädäntö kyllä riittää, mutta sitä ei osata soveltaa. Rajoitustoimenpiteitä koskevassa keskustelussa nousi esiin myös humanin lastensuojelun näkökulma ja nuorten itsensä

kanssa suunnitelmallinen pohdinta siitä, miten haastavissa tilanteissa tulisi toimia. Kaiken kaikkiaan työntekijöiden turvallisuus ja hyvinvointi sekä osaamisen ja koulutuksen haasteet rajoitustoimenpiteisiin liittyen olivat keskustelijoiden mukaan vaikea yhtälö.

Tutkimus, kehittäminen ja tietopohja

Keskustelussa tunnistettiin haasteiksi, että sijaishuoltoa koskevat kehittämishankkeet ovat usein lyhytaikaisia sekä irrallisia, eikä niiden koordinoinnista, rahoituksesta sekä tulosten toimeenpanosta ole takeita tai yhtä vastuullista tahoja. Tilasto- tai seurantatietoa ei kerätä riittävästi. Tietoa tarvittaisiin esimerkiksi sijoituksen syistä, vaikuttavuudesta, toimintakäytännöistä sekä hyvän hoidon ja kasvatuksen kriteereistä. Myöskään olemassa olevista sijaishuoltoa tarjoavista yksiköistä tai laitoksista ei ole yhtenäistä tietokantaa.

Lastensuojelun laitoshoidon tulee saada tutkimus- ja kehittämistyöhön pysyvät rakenteet ja pitkäjänteinen rahoitus sekä tarvittavat tietokannat. Tämä vaatii poliittista tahoja ja vastuunkantoa.

Toimintakulttuuri ja asenteet

Toimintakulttuuri pitää sisällään kussakin yhteisössä historiallisesti ja kulttuurisesti muovautuneet toimintatavat, asenteet ja arvot. Keskustelijat kokivat, että lapsen tulee olla sijaishuollon keskiössä. Ongelmana keskustelijat kokivat, että sijaishuollon laatu vaihtelee, eivätkä lapset saa tarpeitansa vastaavia palveluja. Toimintakäytännöt vaihtelevat jopa laitoksittain. Joissakin laitoksissa on lasta vahingoittava käytäntöjä ja esimerkiksi rangaistuksia ja rajoituksia käytetään lain vastaisesti tai lapsia kohdellaan muuten epäasiallisesti. Yhtenäistä ihmiskäsitystä tai arvopohjaa ei ole. Työntekijöiden työhyvinvoinnin pulmat saattavat välittyä lapsille ja nuorille. Lasten ja nuorten perheitä ei aina oteta riittävässä määrin työskentelyyn mukaan, eikä vanhempien hyvinvoinnista huolehdi esimerkiksi oman suunnitelman avulla.

Ratkaisuna keskustelussa tuotiin esiin, että pitkäaikainen panostus henkilöstön osaamisen lisäämiseen tuo muutoksia myös toimintakulttuuriin. Lakisääteiselle toiminnalle tulee saada yhtenäiset arvot ja ihmiskäsitys – tai ainakin ne on osattava ilmaista. Lapsille ja nuorille tulee antaa aidot keinot osallistua heitä koskevien asioiden suunnitteluun ja arviointiin. Myös lapsen ja nuoren syntymäperheen tukemiseen ja huomioimiseen tulee panostaa.

Keskustelussa kysyttiin, onko meillä riittävä poliittista tahtotilaa parantaa lastensuojelua ja riittävää valtakunnallista johtoa lastensuojelulle? Vastauksena tähän ehdotettiin valtakunnallista työryhmää johtamaan tulevaisuuden työtä tunnistettujen ongelmien poistamiseksi.

Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarisen kiitti loppupuheenvuorossaan kaikkia osallistujia ja alustajia. Lapsiasiavaltuutettu lupasi jatkaa keskustelua ja tarttua erityisesti ajatukseen työryhmästä, joka mieltäisi lastensuojelun laitoshoidon koherentimmin ja jossa olisi edustajia asian kaikilta puolilta.

